

מבקשי המקלט מסודן החיים בישראל - תמונת מצב - אוקטובר 2020

בישראל חיים כ-6,200 מבקשי מקלט מסודן. על פי ההערכות, רובם ניצולי רצח העם בדרפור וניצולי הטיהורים האתניים בחבל הנובה והנילוס הכחול. לפי נתוני משרד הפנים, ישנן 5,119 בקשות מקלט פתוחות של אזרחי סודן, מתוכן כ-3,500 של מבקשי מקלט מדרפור, חבל הנובה והנילוס הכחול. **עד היום, רק בקשת מקלט אחת של אזרח סודני התקבלה התקבלה על ידי היחידה לקביעת מעמד פליט ברשות האוכלוסין וההגירה בישראל, ורק לאחר שישה הליכים משפטיים.**

ישראל נמנעת מהכרעה בבקשות המקלט של הסודנים - רשות האוכלוסין וההגירה הסתירה חוות דעת שלה-עצמה הקובעת כי יש לתת לרוב מבקשי המקלט מסודן החיים בישראל מעמד פליט: בשנת 2014 גיבשה רשות האוכלוסין וההגירה **חוות דעת** ובה נקבע כי מבקשי המקלט מהשבטים שאינם ערביים עלולים לחוות רדיפה בשובם לסודן, וכי מאז 2009 מכירות רוב מדינות העולם באופן אוטומטי ביוצאי דרפור שאינם ערבים כפליטים, בשל רדיפה אתנית. **חוות הדעת הזו הוסתרה במשך למעלה משנתיים מהציבור ומבתי המשפט.**

מרבית מבקשי המקלט מסודן חיים בישראל ללא מעמד וללא זכויות כבר עשור ומחצה: ישראל מנעה מהם במשך שנים את האפשרות להגיש בקשות מקלט; כלאה אותם בסהרונים ובחולות; ניסתה לכפות עליהם לעזוב לרואנדה ואוגנדה שלא העניקו להם מקלט וגם היום מונעת מהם גישה לשירותי בריאות ורווחה, ומשיתה מיסים ופיקדונות על מעסיקהם. במשך כל אותן שנים ישראל מסרבת לבחון ולהכריע בבקשות המקלט שלהם.

ההליכים המשפטיים - בעקבות הליכים משפטיים התוקפים את השיהוי בהכרעה בבקשות המקלט, משרד הפנים העניק מעמד "מטעמים הומניטריים" (א/5 - תושב ארעי) לחלק ממבקשי המקלט מדרפור, הרי הנובה והנילוס הכחול, אך המשיך להימנע מלהכריע בבקשות המקלט שלהם. המעמד ההומניטרי אמנם מזכה אותם בביטוח לאומי, בגישה לשירותי בריאות ורווחה ובאשרת עבודה, אך הוא נקבע על פי קריטריונים שרירותיים, ניתן לבטל בקלות והוא כפוף לחידוש מדי שנה. כיום חיים בישראל כ-800 אזרחי סודן שקיבלו מעמד שכזה מבלי שבקשות המקלט שלהם נבדקו, וזאת בניגוד למחויבות של ישראל על פי אמנת הפליטים.

כמו כן, בעקבות החלטת שר הפנים משנת 2007, בשנים 2008-2009 הוענק מעמד פליט (אשרה מסוג א/5 - תושב ארעי) לכ-600 מבקשי מקלט מחבל דארפור שהגיעו לישראל עד סוף שנת 2007, לפני משורת הדין ומבלי לבחון את בקשות המקלט שלהם. בהליכים משפטיים המדינה טענה כי המעמד שניתן להם הוא מעמד הומניטרי ולא מעמד פליט. באוקטובר 2020 בית המשפט העליון קבע שבניגוד לטענת המדינה, החלטת הממשלה קבעה בבירור שאותה קבוצה מחזיקה במעמד של פליטים.

באוקטובר 2018 התקיים דיון בבג"ץ בעתירות הדורשות לחייב את המדינה להכריע בבקשות המקלט של פליטי דרפור. במסגרת הדיון הודיעה המדינה כי ישראל תחדל להעניק מעמד הומניטרי לאזרחים הסודנים, ובמקום זאת תתמקד בבחינה ובהכרעה בבקשות המקלט הפרטניות שלהם. **ביולי 2019**, עוד לפני שניתן ולו מעמד פליט אחד, ובזמן התחדשות האירועים האלימים בסודן, **הודיע שר הפנים** לבג"ץ כי למרות ההתחייבות הקודמת תופסק כליל הבדיקה של בקשות המקלט של יוצאי סודן, וזאת לפחות עד שיתייצב המשטר בארצם.

בספטמבר 2020 המדינה ביקשה ארכה נוספת לפני הכרעה במשפט שכן טענה כי ההסכמים המתגבשים עם סודן משפיעים על האופן בו ייבחנו בקשות המקלט. כמו כן, המדינה הודתה כי בשנתיים שחלפו מאז התחייבה המדינה להתחיל לבדוק בקשות מקלט של דרפורים, נדונו על ידה 6 בקשות בלבד ואף לא אחת מהן הוכרעה.

חשוב להבהיר כי גם כאשר יגיע הסכם נורמליזציה וכינון יחסים דיפלומטיים לכלל מימוש, לא ניתן יהיה "לסלול את הדרך גם לפתרון סוגיית מבקשי המקלט מסודן" כפי שאמרו מקורות ישראלים. מעשי הטבח בדרפור ממשיכים וסודן איננה מדינה בטוחה למי שנמלטו ממנה. על ישראל יהיה לבחון את בקשות המקלט על פי אמנת הפליטים ולהעניק מעמד למי שזכאי לכך, ללא קשר ליחסים הדיפלומטיים עם המדינה שממנה נמלטו. לראיה, סודן מקיימת קשרים דיפלומטיים עם מרבית מדינות אירופה, עובדה שלא מונעת מהן להעניק מעמד פליט והגנה משלימה באחוזים גבוהים (כ-60%) למבקשי מקלט מסודן המגיעים לגבולותיהן.

המצב בסודן - סודן היא מדינה למודת הפיכות צבאיות, שלטונות דיקטטוריים ומלחמות אזרחים. בשנת 2003, בעקבות מרד שפרץ בחבל דרפור כנגד המשטר הדכאני, חימשה הממשלה בראשותו של הנשיא עומר אל-בשיר מיליציות שילחמו במורדים. מיליציות אלה ביצעו פשעים איומים הכוללים אונס, טבח המוני ורצח עם באוכלוסייה אזרחית. ביה"ד הפלילי הבינלאומי בהאג הוציא צווי מעצר כנגד הנשיא על חלקו ברצח ההמוני ובפשעים בדרפור. **באפריל 2019** הודח אל-בשיר, ששלט מאז 1989, במהלך מחאה עממית רחבה. [בעת חילופי השלטון](#) אירעו התקפות אלימות כלפי אזרחים ברחבי המדינה, בהן נפצעו ונרצחו מאות בני אדם, והמונים נאנסו באכזריות. **ביולי 2019** הוכרז על הקמת ממשלת מעבר ונקבעו בחירות לנובמבר 2022, אך מאז הוסיפו ונרשמו [אירועים אלימים נוספים](#) שהובילו בין השאר לעקירתם של עשרות אלפים מביתם.

התחממות היחסים עם ישראל וההשפעה על מבקשי המקלט - כבר בפברואר 2020 נפגש ראש הממשלה נתניהו עם הגנרל עבד אל-פתאח אל-בורהאן העומד בראש מועצת הריבונות בסודן, הגוף הזמני השולט במדינה. השניים הכריזו על שיתוף פעולה במטרה להוביל לנורמליזציה של היחסים בין שתי המדינות. נתניהו הדגיש כי בפגישתם דיברו השניים בעניין גירוש מבקשי המקלט הסודנים השוהים בישראל, אך הצהרות אלו לא קיבלו תוקף רשמי מצד סודן. כאמור, מדינות רבות בעולם מקיימות קשרים דיפלומטיים עם סודן, יש בהן [נציגות דיפלומטית סודנית](#), ועדיין הן מארחות בתחומן פליטים סודנים בשל האלימות הגואה באזור והסכנות הצפויות להם שם עם חזרתם. **יש לזכור כי בכירי הגוף השולט כעת בסודן הם אנשי צבא ומיליציות אשר לקחו חלק ישיר ברצח העם בדרפור, בטיהור אתני ובאלימות בהרי הנובה, בנילוס הכחול ובאזורים נוספים בסודן, ועל אף שננקטו מספר צעדים חיוביים מאז הקמת ממשלת המעבר, בעת הזאת המצב בסודן רחוק מלהציע פתרון בטוח עבור הפליטים והעקורים.**

האוו"ם מתריע כי לא ניתן להחזיר מבקשי מקלט לסודן - ביוני 2018 פרסמה נציבות הפליטים של האו"ם [חוות דעת](#) בנושא, שקבעה כי בשל המצב הקשה בדרפור, לא מקדמים או מעודדים החזרה של מבקשי מקלט לשם. עוד קובעת הנציבות כי יוצאי דרפור משבטים שאינם ערביים (אליהם משתייכים רוב מבקשי המקלט הסודנים בישראל), וכן תומכי אופוזיציה, פעילים פוליטיים ועוד, נחשבים לקבוצות בסיכון ואין להם חלופה בטוחה אחרת בתוך סודן - לכן לא ניתן להחזירם לא לדרפור ולא לאזורים אחרים במדינה. **באוקטובר 2019 הוסיף וקבע** האו"ם כי למרות הקמת ממשלת המעבר, [המצב בדרפור](#) רחוק מלהיות בטוח ויציב.

משרד הפנים הבריטי מתריע כי לא ניתן להחזיר מבקשי מקלט לסודן - בנובמבר 2019 פרסם משרד הפנים הבריטי [מסמך הערת מדיניות](#) המאשר כי נשקפת סכנה בדרפור ובסודן כולה לקבוצות שמוצאן מדרפור ושאינן ערביות. יתר על כן, המסמך מכיר במורכבות המצב הפוליטי הנוכחי בסודן ובסכנות העומדות בפני מעבר בטוח ואמיתי משלטון דיקטטורי-צבאי לשלטון דמוקרטי במדינה.

הגיעה העת שהמדינה תמלא את תפקידה, תבחן את בקשות המקלט של יוצאי סודן על פי הסטנדרטים המקובלים בעולם, ותעניק מעמד פליט למי שזכאי לכך.